

УДК 371.671

**КОНЦЕПЦІЯ ПІДГОТОВКИ ШКІЛЬНОЇ МОЛОДІ ДО ЖИТТЯ І ПРАЦІ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ  
А.ВОЛОШИНА**

**Кевпанич Маріанна Миколаївна  
Опачко Магдаліна Василівна**  
м.Ужгород

*Складна економічна ситуація, що супроводжує процеси утвердження ідеалів незалежності і соборності, розбудови української державності ставить перед школою завдання підготовки молоді, здатної до вибору професійного та життєвого шляху, підготовленої до самостійного пошуку виду трудової діяльності. У статті розкривається сутність педагогічної концепції підготовки шкільної молоді до життя і праці А.Волошина. У подальших дослідженнях аналізуватимуться навчальні плани і програми періоду діяльності шкільної освіти на Закарпатті у 1919-1939 рр. на предмет реалізації ідеї підготовки молоді до життя і праці.*

*Ключові слова: учнівська молодь, підготовка до життя і праці, педагогічні ідеї А.Волошина.*

Період шкільної життєдіяльності людини сприяє розвитку інтелектуальних здібностей і задатків, формуванню творчого потенціалу особистості. Саме в школі починає формуватися ставлення молоді до життя і праці. Випускник школи – це, перш за все, особистість, здатна до життєвого і професійного самовизначення. Адже вибір життєвого та професійного шляху – це проектування подальшої долі людини, її життєвого успіху і особистого щастя. Саме тому

проблема підготовки учнівської молоді до життя і праці ніколи не втрачає своєї актуальності.

Окрім того, варто пам'ятати, що сьогоднішня молодь – це завтрашній день нашої країни. Від того, як вона буде вчитися, як ми виховаємо її, підготуємо до життя і праці, значною мірою залежатимуть успіхи розбудови нашої держави.

У провідних нормативних документах чітко простежується спрямованість навчання і виховання підростаючого покоління у дусі поваги до історії, звичаїв, традицій свого народу, формування загальнолюдських духовних цінностей на основі національної та етнічної культури. У "Національній доктрині розвитку освіти України в XXI столітті" зазначається, що освіта має гуманістичний характер і ґрунтується на культурно-історичних цінностях українського народу, його традиціях і духовності.

Необхідність врахування в сучасних умовах європейського та національного досвіду підготовки молоді до життя та праці також обумовлює актуальність нашого дослідження.

Проблемами становлення і розвитку освіти на західно-українських землях займалися багато українських педагогів (Л.Баїк, В.Вихрущ, Л.Вовк, Д.Герцюк, Н.Дем'яненко,

М.Євтух, Т.Завгородня, С.Золотухіна, А.Ігнат, Н. Калениченко, В.Кемінь, М.Коваль, В.Кравець, І.Курляк, С.Лаба, В.Майборода, Б.Мітюрков, Ф.Науменко, І.Руснак, В.Сагарда, В.Смаль, М.Стельмахович, Б.Ступарик, О.Сухомлинська, М.Чепіль, М.Ярмаченко та ін.)

Окремо доцільно назвати науковців, які досліджували шкільництво Закарпаття у різні історичні періоди, а також науково-педагогічну діяльність закарпатських педагогів (О.Бенца, В.Гомонай, М.Кляп, М.Коваль, М.Кухта, Л.Маляр, О.Машталер, І.Небесник, О.Пилип, М.Ричалка, В.Розлуцька, В.Росул, Е.Русинко, В.Турияниця, О.Фізеші, В.Химинець, А.Чума та ін.).

Педагогічна спадщина А.Волошина досліджувалася науковцями у різних аспектах [1], [2], [5]; вивченню його педагогічної спадщини присвячен дисертаційне дослідження М.М.Кляп [6]. Але контекст підготовки учнівської молоді до життя і праці не був предметом окремого аналізу. Цим обумовлюється актуальність розглядуваної нами проблеми.

Мета роботи полягала у розкритті сутності ідеї підготовки молоді до життя і праці у педагогічній спадщині А.Волошина.

З-поміж яскравої когорти визначних педагогів Закарпаття почесне місце займає Августин Волошин. Розквіт його таланту, як і різноманітної діяльності Волошина-педагога припадає на першу половину ХХ сторіччя. Як професійний учений-педагог він зробив значний внесок у розвиток освіти на Закарпатті.

Августин Волошин вказував на необхідність поширення освіти як основи духовного життя людини, стверджуючи, що дитина стає особистістю, людиною тільки тоді, коли розвивається в процесі освіти і виховання. Школа, за його переконаннями, має бути доступною усім дітям і слугувати інтересам народу; навчання має проводитися рідною мовою. Обстоюючи реальні знання, він дбав про розвиток пізнавальних можливостей учнів. Поділяючи тогочасні передові погляди європейських науковців (Я.Коменського, Г.Кершенштейнера та ін.), А.Волошин вимагав дотримання у навчанні дидактичних принципів: наочності, доступності та послідовності, активності у навчанні, ґрунтовності й міцності знань тощо [3].

За переконаннями А.Волошина мета виховання полягає у підготовці громадянина, який усвідомлює свої професійні перспективи [8], а тому здійснювалася вона безпосередньо у процесі вивчення предметів, що склали зміст навчання у тодішніх народних школах. Метою вивчення, наприклад, фізики було: "... проуказати совершенно законность явлений природных. При том познати продукційні, заробкові ... одношення. Средства і значення людської праці" [7, с.171].

Згідно "Нормальних учебних основ..." – збірника, що містив методичні вказівки для вчителів, визначалась загальна мета виховання, яка ставила перед школою завдання "не лише механічно поняття групувати, але дати ученикам основи трудового способу (методы), щоб ученики в життю могли дальше учитися и образоватися" [7, с.3]. Тобто йшлося про підготовку молоді до самостійного життя, до праці. Ідея підготовки до подальшого трудового життя пронизувала усі шкільні дисципліни. Так наприклад, вивчення фізики передбачало, крім з'ясування суті фізичних явищ, також експериментування з саморобними приладами, використання наочності, виготовленої для уроків фізики на уроках трудового навчання (так званої "ручної праці"), проведення екскурсій на виробництво, знайомство з різними галузями народного господарства [8]. Розв'язування задач розглядалося не лише як діяльність для інтелектуального

розвитку, для засвоєння основних понять, але і як можливість для розвитку почуттів та формування характеру дитини: "Ця праця повинна займати не лише розум і пам'ять, але має впливати на його (учня – прим.авт.) чувства и упражняти його волю" [7, с.3]. Окрім того, тематика задач повинна була бути тісно пов'язаною із "красназавством... та з наукою о домашнем господарстві" [7, с.30].

Виховний ідеал для А.Волошина – постать Ісуса Христа, в образі якого "вплотилися всі ідеї совершенного, добродіятельного життя" [3, с.15]. Цим і визначається підготовка молоді до морального, словненого християнської етики життя: "...чтобы в людському життю кожда одиниця на таком полю знань працювала, якое обіцяє ей найбільшого успіху" [3, с.21].

Суть виховання вбачав у реалізації принципу природо відповідності, який розглядав як розвиток позитивних природних задатків з урахуванням вікових особливостей дітей. Важливу роль надавав народному вчителю, який повинен всебічно знати і розвивати особистість учня. Наголошував на проблемах сім'ї і школи, виховання дітей у сім'ї, відповідальності сім'ї за виховання дітей.

Августин Волошин вважав, що концепція освіти має вбудовуватися на засадах положень психології та педагогіки про закономірності та умови розвитку дитини, про методи навчання й виховання. Ідея відповідності виховання суспільним потребам і вимогам часу втілилась у праці "О соціальному вихованню" (1924 р.), яка має подвійний вплив на виховання: теоретичний та практичний. Теоретично вона вивчає нові концепції виховання і навчання з урахуванням специфіки категорії дітей, яких потрібно навчати. Практично соціальна педагогіка надала вихованню соціального змісту, вимагаючи від держави відповідних законів для забезпечення отримання освіти та захисту всіх соціальних верств молоді.

В першій частині праці "О соціальному вихованню" Августин Волошин дає короткий огляд еволюції соціалізму, вказуючи на те, що людське суспільство зазнає змін, які зумовлюють різні ступені культурного середовища: "Християнська культура поступово розбивала и розбиває мури и інституції рабства, нерівності (кастів) и несправедливости..." [4, с. 3]. Та наголошує, що "...культура то не є власністю одиниці, но цілого громадянства, ид котрій кожда одиниця має права и кожда одиниця повинна содіяствовати, чтобы в добрах культуры чим ширші слої могли участвовати" [4, с.41]. А. Волошин підкреслює: "Соціальна педагогіка то глядає, что зв'язує людей а не то, что розбиває..." [4, с.10].

Значне місце відводив кільком напрямам соціального виховання: "Школа праці", "Самоуправа учеників" та "Соціально-педагогічні інституції".

Посилаючись на дослідження вчених Німеччини і Данії, де діяли школи праці, Августин Волошин робить теоретичні рекомендації та знайомить з досвідом їх роботи педагогів Закарпаття: "Тот напрям, котрый роботу приміняє до принципів виховання і ко спосібності ісповняти свої горожанські повинности, зовесе державно-громадським вихованньом, а школа означає як школа праці... Головными принципами и гаслами державно-громадянського виховання суть: характерність, відповідальність, самопосвята и охота ко праці" [4, с.11-12].

В розділі "Самоуправа учеників" автор, узагальнюючи досвід роботи шкіл Західної Європи, підкреслює, що підтримання порядку в школах має бути спільним завданням учителів і учнів "... не учитель сам має вести, но має на то ужити и діяльність учеників" [4, с.14]. Він вимагає від учите-



Сложная экономическая ситуация сопровождает процессы утверждения идеалов независимости и соборности, развития украинской государственности ставит перед школой задачу подготовки молодежи, способной к выбору профессионального и жизненного пути, подготовленной к самостоятельному поиску вида трудовой деятельности. В статье раскрывается сущность педагогической концепции подготовки школьной молодежи к жизни и труду А.Волошина. В дальнейших исследованиях анализироваться учебные планы и программы периода деятельности школьного образования на Закарпатье в 1919-1939 гг. на предмет реализации идеи подготовки молодежи к жизни и труду.

Ключевые слова: учащаяся молодежь, подготовка к жизни и труду, педагогические идеи А.Волошина.

The difficult economic situation that accompanies the process of strengthening the ideals of independence and unity, development of Ukrainian statehood poses a task of preparing school young people capable of choosing professional and life path prepared for independent search of work. The article reveals the essence of pedagogical concepts of preparing of school youth for the life and work by A.Voloshyn. In subsequent studies the curricula and programmes of school education have been analyzed in the period of 1919-1939, the Carpathian region in terms of implementing the idea of preparing young people for living and working.

Key words: pupils, preparing for life and work, pedagogical ideas of A.Voloshyn.